

1946-ban Szegeden az egyetemi építkezések miatt áthelyezték Kolozsvári Márton és György Szent György-szobrát. Az ünnepségen jelen volt Rédei László matematikaprofesszor, az absztrakt algebra jeles képviselője, és odaszólt a mellette állóhoz: „Én mindig tudtam, hogy Szent-Györgyi Albert nagy ember, de miért kellett neki lovas szobrot állítani?”

Ehhez hasonló történetek sokaságát olvashatjuk *Beck Mihály* könyvében, amely a tudomány és a humor kapcsolatát tárgyalja, és bátran ajánlható bárkinek, aki a tudomány működésének kevésbé ismert – vicces – oldalára kíváncsi, vagy egyszerűen csak szórakoztató művet akar olvasni. Az örökifjú szerzővel, aki „civilben” a fizikai kémia, a reakciókinetika és a koordinációs kémia területén végzett jeles kutatásokat, április 12-én találkozhattak az olvasók a BME OMIKK folyóirat-olvasójában. Beck Mihály személye a példa arra, hogy a tudósok egyáltalán nem mosolytalan, állandóan magasröptű kérdéseken töprengő emberek. Sokszor nevethetnek a legkülönbözőbb dolgokon: anekdotákon, amelyek kollégákról vagy diákokról szólnak; humoros tévedéseken vagy tudományos díjakon; bolondos találmányokon vagy azokon az erőfeszítéseken, amelyek a tudományos számárlétra gyorsabb megmászásával kecsegtetnek, nem mindig tisztességes eszközökkel. A kutató egyetemista kora óta érdeklődik a téma iránt, és a tavalyelőtt napvilágot látott művét mutatta be az érdeklődőknek.

A könyv enciklopédikus módon tárgyal minden olyan területet, amely vala-

milyen formában a humorról és tudománnyal kapcsolatos. A humor természetrajzáról szóló fejezetben elméleti kérdésekről, valamint a tudomány humorának válfajairól olvashatunk, amelyeknek egyike az anekdota. A fenti anekdota szórakozott professzora nincs egyedül: egy bécsi konferencián előadó svéd tudós például az akkor még újdonságnak számító fénymutatóba beszélt, és bosszankodva jegyezte meg: „it is out of order.” (Ez nem működik – a szerk.) A közvetlenül utána következő osztrák előadó pedig a mikrofonnal próbálta megmutatni a vetítőléperen megjelenő lényeges pontot, természetesen sikertelenül. Van, amikor persze a tudós kifejezetten a vicc kedvéért publikál. Ilyen volt, amikor egy Wolff nevű szerző a házi tücsök ciripelési frekvenciája és a hőmérséklet között összefüggésről írt, és ezért a tücskök hőmérsékleti érzékelőként való alkalmazását javasolta, sőt közölte, hogy már létre is hozott egy vállalkozást a tücskök tenyésztésére és a bonyolult berendezés gyártására.

Előfordulhat, egy ugratás, viccnek szánt ötlet túllő a célon: például, amikor a derék würzburgi professzort, a XVIII. század derekán élt Johann Beringert tréfálták meg kollégái és diákjai azért, mert ő a bibliai tanításokat a természettudományokban szó szerint értelmezte – és fellengzős, nagyképű módon védte is. Mivel fossziliákat gyűjtött, két kollégája kövekbe faragott különféle „megkövesedett” állatokat, majd úgy rejtették el azokat, hogy Beringer biztosan megtalálja őket. A dolog ellenkező hatást váltott ki a tudósban, aki éppen hogy teóriái bizonyítékait látta a leletekben, és még akkor sem fogott gyanút, amikor „megkövesedett” héber és arab írásjeleket vagy Jehova nevét lelte meg. Csak akkor döbbsent rá a csalásra, amikor saját megkövült aláírása is előkerült. A botrányos eset eredményeképpen mindhárom tanárnak meg kellett válnia tanári székétől.

A múlt század talán leghíresebb ugratása szintén olyan viharokat kavart, amelyeket kitalálója nem láthatott előre. Alan Sokal, a New York-i Egyetem fiatal fizikusa 1996-ban a *Social Text* című jelentős posztmodern kritikai folyóiratban cikket közölt *A határok áttörése: arccal a kvantumgravitáció transzformatív hermeneutikája felé* címmel. Ebben a posztmodern filozófusok krémjét idézve „bizonyítja”, hogy a természettudományos törvények mindössze társadalmi konstrukciók, sőt, a valóság lényegében nem létezik. A cikket a szerkesztők – akik a szerző okfejtését bevallottan nem értették – lelkes üdvözléssel közölték, de nem sokkal később Sokal egy másik lapban leleplezte, hogy írása pusztán paródia. Az eseményt követő polémia a természet- és társadalomtudományok ismeret-

elméleti kérdéseiről – amelyet általában „tudományháborúk” néven említenek – könyvtárakat betöltő irodalmat eredményezett.

E folyóirat szerkesztősége pedig megkapta az Ig Nobel-díjat, amellyel a tréfás tudományos díjak témaköréhez érkeztünk. E díjat azok kapják, akik valamilyen furcsa, vicces, értelmetlen vagy legalább is annak tűnő kutatást folytatnak. Beck Mihály ezekről is ír, olvashatunk a Darwin-, a Pigasus- vagy a Golden Fleece-díjról is, mint ahogyan az egyetemi diákok és tanárok szórakoztatására készült lapokról, mint például a *Kémcsőkefe*, a *Retorta Sziporka*, a *Vicinális Dugóhúzó* vagy a *Megfagyott Muzsikus*. Az egyetemi vizsgák feszült szituációi szintén sok humoros történet alapjául szolgálnak.

A könyv külön fejezete foglalkozik a vicces találmányok, szabadalmak humorával. A kocka alakú teniszlabda vagy az ivás sebességét mérő bögre nem hiányozhat egyetlen háztartásból sem! A perpetuum mobile már komolyabb dolog, hosszasan olvashatunk róla a világmegváltó alternatív energiatermelő berendezésekkel együtt.

Beck Mihály könyve és a vele való beszélgetés meggyőzhet mindenkit arról, hogy a tudomány egyáltalán nem unalmas dolog. Ha netán olyan művekkel vagy tudományos problémákkal találkozunk, ahol könnyen elveszítjük a fonalat, jusson eszünkbe ez! ■

A program a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg (www.nka.hu)